

การเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก
เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*
THE STRENGTHENING TRADITIONAL VALUES OF
THE GARLANDS CUSTOM THAT MADE WITH PADDY
RICE STYLE FOR CULTURAL TOURISM

วรเชษฐ์ โทอิน

Worachet Tho-un

กนต์ ศรีหาล้า

Kanta Srilah

ณัฐพล จินดารัมย์

Natapol Jindaram

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธ

Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist Collage, Thailand

E-mail: worachet031973@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวจังหวัดยโสธร เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก และสร้างคู่มือในการเสริมสร้างคุณค่าหลักนวัตวิถีชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณมีประชากร 15,376 คน ใช้กลุ่มตัวอย่าง 375 คน การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก 20 รูป/คน สถิติที่ใช้คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์สังเคราะห์และอธิบายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกมีต้นกำเนิดจากวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ได้สร้างคุณค่าทางจิตใจและสร้างชื่อเสียงให้กับชาวอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ดังนั้นเยาวชนรุ่นใหม่ต้องร่วมกันอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป ส่วนรูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ผู้นำทางศาสนาควรมีการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อประเพณีให้โดดเด่นอย่างต่อเนื่อง, ผู้นำด้านพิธีกรรมควรเป็นต้นแบบที่ดีในการสืบสานประเพณีของชุมชน, การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง, ผู้นำชุมชนควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

* Received 15 September 2021; Revised 6 October 2021; Accepted 12 October 2021

ที่หลากหลายรูปแบบ และสมาชิกในชุมชนต้องสร้างความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ร่วมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในระดับครอบครัวและสังคม อนึ่ง ผู้วิจัยได้ประมวลผล ดีความ วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วนำมาสร้างคู่มือการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์และนำไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นต่อไป

คำสำคัญ: การเสริมสร้างคุณค่า, ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research article were to study the knowledge of popped rice garland parade traditions by Yasothon people. It aimed to study the ways of creating value and making a handbook for creating values in the principles of innovative ways in a community of cultural tourism according to the principles of merit (Thitthadhammikathapayot). It is a mixed research design. The population was 15,376 people, and the sample group consisted of 375 people. The quantitative research data was collected by 375 questionnaires, and the qualitative method was the in-depth interview of 20 people. The results were analyzed using descriptive statistics such as percentage, means, standard deviation, and Pearson's Correlation Coefficient using statistical computer software. Qualitative data was analyzed using descriptive synthesis analysis methods. Results of the study showed that popped rice garland parade traditions originated from buddhist literature. traditions create spiritual values and build reputation for people in mahachanachai district yasothon province. Therefore, the new generation must work together to conserve and continue to live with the community forever. as for the system and methods of enhancing cultural tourism values, it was found that religious leaders should have a good awareness of traditions to stand out continuously, the ritual leaders should be good role models in continuation of community traditions, government agencies provide continuous support, community leaders should promote cultural tourism in a variety of ways. and community members must build good friendships with each other promote local wisdom Build good immunity at the family and social level. In addition, the researcher has processed, interpreted, analyzed and synthesized the research results from both quantitative and qualitative data and then used

it to create a manual for enhancing the value of the popped rice garland parade tradition for cultural tourism using the principle of Thitthadhammikathapayot and apply it in the local area

Keywords: Promoting Traditional Values, Popped Rice Garland Parade Tradition, Cultural Tourism

บทนำ

พระบรมราชาบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 21 เมษายน 2503 ความว่า “...ประเพณีทั้งหลายย่อมมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน เรามีประเพณีของชาติไทยเป็นสมบัติ เราควรจะยึดอย่างยั่งยืนและช่วยกันส่งเสริม รักษาไว้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ...” (พระบรมราชาบาท, 2503) แนวคิดการพัฒนาประเทศตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าจะเป็นเกาะป้องกันทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถต้านแรงเสียดทานที่จะพึงเกิดจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เพราะเล็งเห็นความสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้การกระทำที่ติดอยู่ในโมเดลแบบ “ทำมาก ได้น้อย” จึงต้องการปรับเปลี่ยนใหม่เป็น “ทำน้อย ได้มาก” เมื่อเป็นเช่นนี้ การแสดงศักยภาพในท้องถิ่น การเปิดเผยและการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นมาตามกระแสของแรงนิยมหรือความปรารถนาเพื่อตอบสนองสังคมบริโภคนิยมจนบังคับข้อเท็จจริงบางประการที่แฝงมากับวัฒนธรรมและประเพณีด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น การชิงความหมายทางวัฒนธรรม เป็นต้น การพัฒนาจึงเป็นไปในรูปแบบ “Power of Shared Knowledge” ไม่ใช่ “Power of Knowledge” ดังเช่นในศตวรรษที่ผ่านมา การได้มาซึ่งความรู้ในศตวรรษนี้ยังไม่เพียงพอเพราะจะต้องทำควบคู่ไปกับการสร้างความหมายและนัยยะขององค์ความรู้นั้น และประเด็นที่สำคัญคือคนในยุคนี้จำเป็นต้องค้นหา “ข้อดีในสิ่งที่เสีย” ไม่ใช่ “หาข้อเสียในสิ่งที่ดี” (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559) กล่าวได้ว่าปัจจัยที่สำคัญคือการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหลักดังใจความสำคัญที่ว่า “การพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดี ต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะ มีความรู้และความสามารถ และมีการปรับตัวที่เท่าทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็วบนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชนและภาคเอกชนที่ร่วมกันพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงอีกทั้งยังเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ” (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ปัจจุบันประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ถือว่าเป็นประเพณีแห่พวงมาลัยที่ทำมาจากข้าวตอกแตกและมีแห่งเดียวในโลก ซึ่งชาวบ้านจะให้

ความสำคัญกับประเพณีนี้เป็นอย่างมาก โดยเมื่อใกล้ถึงเทศกาลประเพณีชาวบ้านจะรวมกันเป็นกลุ่มประมาณ 4 - 5 หลังคาเรือนแล้วร่วมกันเย็บร้อยพวงมาลัยข้าวตอกทำมาลัยข้าวตอกให้เป็นสายซึ่งจะมีความยาวประมาณ 4 - 6 เมตร มีลวดลายสีสันประณีต งดงามตามจินตนาการของผู้ทำและก่อนวันมาฆบูชาหนึ่งวันชาวบ้านที่เป็นเจ้าของพวงมาลัยข้าวตอกก็จะนำพวงมาลัยของตนเองมารวมกันที่จุดนัดหมาย เสร็จแล้วจะมีการนำพวงมาลัยมาแห่รอบเมืองเป็นขบวนที่สวยงามเป็นที่น่าตื่นตาตื่นใจของผู้ชมและขบวนแห่มาลัยข้าวตอกจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ หลังจากนั้นก็จะนำมาลัยข้าวตอกไปถวายที่วัดประจำหมู่บ้านของตน ซึ่งทางวัดก็จะนำพวงมาลัยข้าวตอกไปแขวนประดับประดาไว้บนศาลาการเปรียญเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา (สุทัศน์ รุ่งศิริศิลป์, 2562) อนึ่งงานบุญประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของทุกปี เทศบาลตำบลฟ้าหยาดจะเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดงานโดยจะให้การสนับสนุนด้านงบประมาณให้แก่ละชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนใจในการจัดทำมาลัยข้าวตอกมาแสดงและประกวดแข่งขันกัน ซึ่งชุมชนและหน่วยงานราชการที่อยู่ในอำเภอมหาชนะชัยจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดพวงมาลัยข้าวตอกและเข้าร่วมขบวนแห่เป็นประจำทุกปี จึงนับได้ว่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเป็นประเพณีอันดีงามของชุมชนที่เน้นการทํานุบำรุงพระพุทธศาสนา อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและเน้นการสร้างความสัมพันธ์สามัคคีให้เกิดกับผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันจังหวัดยโสธรได้จัดให้ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเป็นงานเทศกาลการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด และจัดลงในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรเป็นประจำทุกปี โดยได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (แผนยุทธศาสตร์, 2561)

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ทราบถึงความสำคัญและความภาคภูมิใจของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกที่มีความสำคัญที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่สิ่งหนึ่งที่ยังต้องได้รับการพัฒนานี้คือการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการเน้นให้ทุกภาคส่วนในชุมชนได้เล็งเห็นคุณค่าของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ได้มีความร่วมมือกันของประชาชนในพื้นที่เพื่อช่วยกันพัฒนาและเสริมสร้างคุณค่าให้เพิ่มมากขึ้น โดยการต่อยอดประเพณีให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นประจำภูมิภาคอีสานอันจะนำมาซึ่งความเจริญทางด้านสังคมศิลปวัฒนธรรมประเพณีและเศรษฐกิจของท้องถิ่น รวมทั้งจะเป็นกระบวนการจรรโลงใจ การอนุรักษ์สืบสานไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” พร้อมทั้งการนำเอาผลของการวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และบูรณาการให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนนวัตกรรม (Inno - Life) ท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการด้านวัฒนธรรมประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวจังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถี (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์
3. เพื่อสร้างคู่มือในการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถี (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์
4. เพื่อนำคู่มือรูปแบบวิธีการส่งเสริมคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยซึ่งประกอบด้วย ประชากร, กลุ่มตัวอย่าง, เครื่องมือการวิจัย, กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล, การแปลผลข้อมูล, วิธีการทางสถิติสำหรับใช้ในการวิเคราะห์และการทดสอบสมมติฐานเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กำหนดขึ้น (เทพศักดิ์ บุญพันธ์, 2550) และผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับกระบวนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายปิดและข้อเสนอแนะ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้แบบวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interviews)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้ ประชากร (Population) ที่ใช้ศึกษาในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ประจำและประกอบอาชีพอยู่ในเขตพื้นที่ของอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร จำนวน 15,376 คน ใช้กลุ่มตัวอย่าง (Sample) จำนวน 375 คน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามมาตราวัด 5 ระดับ ของ Likert Scale และมีรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาและสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำราและงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ประมวลผลข้อมูล ตีความวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วกำหนดขอบเขตประเด็นสำคัญเพื่อสร้างเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม)

2. สร้างเครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม ฉบับร่าง) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

3. นำแบบสอบถาม (ฉบับร่าง) ที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย โดยหาค่าความสอดคล้องหรือดัชนีของความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Item - Objective Congruence หรือ IOC)

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาปรับปรุง แก้ไขตามคำแนะนำ พร้อมทั้งนำกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

5. หลังจากที่ได้แบบสอบถามการวิจัยที่มีความสมบูรณ์แล้ว ได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในอำเภอคำเขื่อนแก้วจำนวน 30 ชุด ทั้งนี้เพราะชุมชนดังกล่าวมีบริบทที่ใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจริง พร้อมทั้งหาค่าความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของแบบสอบถามก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง

6. นำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปแล้วไปนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม) พิจารณาความเหมาะสมและให้ความเห็นชอบก่อนก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ทำการวิจัย

7. ผู้วิจัยได้ขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน และนำแบบสอบถามที่ผ่านการอนุมัติจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน ในเขตพื้นที่ทำการวิจัยคือ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) จากเอกสารหนังสือ ตำรา และงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในระบบออนไลน์และทำการประมวลผลข้อมูล ตีความข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วกำหนดขอบเขตประเด็นสำคัญเพื่อสร้างแบบสอบถามการวิจัยเชิงคุณภาพ พร้อมทั้งผ่านกระบวนการตรวจสอบความเที่ยงและความตรงจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีวิทยาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนา, ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ผู้นำชุมชน, ประชาชนชาวบ้าน, ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมและผู้เชี่ยวชาญด้านการทำมาลัยข้าวตอก โดยใช้วิธีการกำหนดคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จาก 10 ตำบลในอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ซึ่งกำหนดโควตา (Quota) ให้ตำบลละ 2 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ที่เกิดจากการแนะนำหรือการบอกต่อ ๆ กันแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) (ประพนธ์ เจริญกุล, 2550)

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ผู้วิจัยได้กำหนดค่าสถิติสำหรับการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การแปลผลข้อมูลการวิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนาสำหรับการอธิบายผลการศึกษาในขอบเขตดังต่อไปนี้

1.1 ตัวแปรอิสระ ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เนื่องจากข้อมูลมีลักษณะเป็นนามบัญญัติ (Nominal Scale) และผู้วิจัยต้องการบรรยายเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานที่จำแนกตามคุณสมบัติ ดังนั้นสถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 ตัวแปรอิสระ ด้านระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านบริบทชุมชนเป็นข้อมูลที่ใช้มาตราวัดอันตรภาค (Interval Scale) เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดค่าคะแนนของแต่ละระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

1.3 ตัวแปรอิสระ ด้านระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เป็นข้อมูลที่ใช้มาตราวัดอันตรภาค (Interval Scale) เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดค่าคะแนนของแต่ละระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) การอธิบายผลการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างในประเด็นของการวิเคราะห์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์หรือการส่งผลต่อกันระหว่างตัวแปรอิสระ และเพื่อทดสอบถึงความแตกต่างที่ตัวแปรอิสระดังกล่าวว่าตัวแปรแต่ละตัวที่มีผลต่อตัวแปรตาม ผู้วิจัยได้ใช้สถิติการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในคนมีความสำคัญต่อการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้มีความถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัยและตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เรื่อง ระบบการรับรองคุณภาพคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเรื่องการรับรองจริยธรรมการวิจัย โดยเสนอผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปรากฏตามเอกสาร ที่ อว 8007/ว.21 เรื่อง การออกใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2562 และได้ผ่านมติของคณะกรรมการดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวจังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวจังหวัดยโสธร ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวัฒนธรรมและประเพณี, ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ด้านการมี

ส่วนร่วมและการพัฒนาวัฒนธรรมและประเพณี, และด้านวิถีชุมชนกับประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอก โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) และประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สะท้อนนัยยะที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) วัฒนธรรมและประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สร้างคุณค่าทางจิตใจ ความสามัคคีและชื่อเสียงให้กับชุมชนโดยมีวัดหอก่องและวัดใกล้เคียงเป็นศูนย์รวมทางกิจกรรม และเยาวชนรุ่นใหม่ต้องร่วมกันอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป 2) ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ดี ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอก การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การส่งเสริมและสร้างวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสามารถเสริมสร้างความสุขและเสริมรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนได้ และ 3) ช่างทำมาลัยข้าวตอกกับสมาชิกในชุมชนต้องร่วมมือกันในการพัฒนาฝีมือและการผลิตตลาดใหม่ ๆ ของมาลัยข้าวตอกเพิ่มมากขึ้น ให้สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายในปัจจุบัน

2. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถี (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถีประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณี, ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอก, และด้านการส่งเสริมนวัตกรรมวิถีชุมชนกับประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอก โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) และการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีข้อค้นพบใหม่ (New Finding) จากการวิจัยใน 6 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สะท้อนให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาวอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชน และมีแห่งเดียวในประเทศไทยที่ปรากฏหลักฐานให้เห็นอย่างประจักษ์ 2) เอกลักษณ์ของความเป็นผู้มีจิตใจที่งดงามและความเลื่อมใสในพุทธศาสนาของชุมชนได้แสดงออกผ่านการทำมาลัยข้าวตอกเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาของคนในชุมชน และ 3) ชุมชนสามารถถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้

ประเด็นที่สอง ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอก ได้สะท้อนให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนและมีแห่งเดียว

ในประเทศไทยที่ปรากฏหลักฐานให้เห็นอย่างประจักษ์ 2) เอกลักษณะของความเป็นผู้มีจิตใจที่งดงามและความเลื่อมใสในพุทธศาสนาของชุมชนได้แสดงออกผ่านการทำมาลัยข้าวตอกเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาของคนในชุมชน และ 3) ชุมชนสามารถถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกได้

ประเด็นที่สาม ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนในการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้อยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืนที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนามีวิถีถ่ายทอดหลักธรรมหรือหลักการปฏิบัติที่ดีต่อกันของชุมชนและการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและผู้คนในชุมชนต้องร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม และตัวชี้วัดความยั่งยืนของประเพณีท้องถิ่นกับการคงอยู่คู่กับชุมชน คือ ระดับความมากหรือน้อยของการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของสมาชิกในชุมชน และ 3) ระดับการถ่ายทอดความรู้และศิลปะของการร้อยพวงมาลัยข้าวตอกของผู้เชี่ยวชาญ คือ ตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้อยู่คู่กับชุมชน และความประณีต งดงาม ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ในชุมชนคือตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้อยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน

ประเด็นที่สี่ ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชุมชนชาวอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม ได้เกิดความประทับใจและได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าด้วยหลักการปฏิบัติของชุมชนที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) สมาชิกในชุมชนต้องได้รับการอบรมและมีความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นอย่างชัดเจน และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี 2) สมาชิกในชุมชนต้องร่วมกันสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนในประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกด้วยการสร้างคุณค่าและสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนมีกระบวนการพัฒนาชุมชนและมีรูปแบบในการสร้างความเข้มแข็งด้านรายได้เสริมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 3) ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนต้องเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนต้องร่วมใจกันอนุรักษ์ หวงแหนและส่งเสริมประเพณีของตนอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่ห้า ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการส่งเสริมคุณค่าประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นของชุมชนได้ในปัจจุบันควรมีองค์ประกอบที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) พระสงฆ์ผู้นำทางศาสนาและผู้นำทางด้านพิธีกรรมต้องเป็นผู้นำ เป็นศูนย์กลาง และต้องมีความเป็นต้นแบบที่ดีในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน หากชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีภาวะผู้นำวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนจะมีความยั่งยืน 2) ผู้นำชุมชนในระดับปฏิบัติการต้องร่วมมือกันและให้ความสำคัญ

กับการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างชัดเจนและอย่างต่อเนื่อง สมาชิกในชุมชนต้องมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีความรู้และความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอกของตนเองอย่างชัดเจน และ 3) โรงเรียน/สถานศึกษาทุกระดับในชุมชนควรมีความพร้อมทางด้านความรู้และบุคลากรในการสนับสนุน ส่งเสริมและการอนุรักษ์ สืบสานกิจกรรมและประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกอย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง

ประเด็นที่หก ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอก ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการส่งเสริมคุณค่าประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกให้คงอยู่คู่กับวิถีชุมชนอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ชุมชนควรมีหลักวิธีการบริหารจัดการตนเอง ครอบคลุมและชุมชนในประเด็นต่าง ๆ ที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) พระสงฆ์ผู้นำทางด้านศาสนา ผู้นำทางด้านพิธีกรรม ผู้นำชุมชนทุกระดับต้องมีภาวะผู้นำและมีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริม การพัฒนาชุมชน การสร้างความสามัคคีในชุมชน และกระบวนการสร้างความร่วมแรง ร่วมใจกันของผู้คนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถานศึกษาและการทำงานอย่างโปร่งใสของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความมั่นคง มั่งคั่งและวิถีชุมชนที่ยั่งยืน 2) สมาชิกในชุมชนต้องสร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองให้โดดเด่น สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และชุมชนต้องสร้างคลื่นลูกใหม่ที่เป็นเยาวชนให้เป็นผู้ที่สืบสานวัฒนธรรมชุมชนหรือเป็นทูตทางวัฒนธรรมในรุ่นต่อ ๆ ไป โดยที่สถานศึกษาทุกระดับในท้องถิ่นเป็นผู้ผลิตและสนับสนุนองค์ความรู้ในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และ 3) เมื่อสมาชิกในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพแล้วสมาชิกในชุมชนต้องรู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ให้คงอยู่กับตนเองหรือครอบครัว รู้จักการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมตามสมควรแก่ฐานะของตนเองตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ และสมาชิกชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันตลอดไป เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างชุมชนให้มีความมั่นคง มั่งคั่งและมีความอย่างยั่งยืน

3. เพื่อสร้างคู่มือในการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมชีวิตวิถี (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ได้มีกระบวนการดำเนินงาน คือ ผู้วิจัยประมวลผลและแปลผลการวิจัยที่ได้รับจากข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาเป็นกรอบในการสร้างคู่มือการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ จัดทำโครงร่าง (Draft) คู่มือ พร้อมทั้งได้นำคู่มือ (Handbook) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาและความเหมาะสมของคู่มือ พร้อมทั้งปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนเกิดความสมบูรณ์แล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม จำนวน 250 เล่ม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 เพื่อนำคู่มือรูปแบบและวิธีการส่งเสริมคุณค่าประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไป

ประยุกต์ใช้ในท้องถิ่น ได้มีกระบวนการดำเนินงาน คือ ผู้วิจัยได้นำคู่มือ (Handbook) ไปประชาสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำคุ้มและผู้นำเยาวชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดเสวนากลุ่ม (แบบไม่เป็นทางการ) ร่วมกับกลุ่มเยาวชนเพื่อนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งการสร้างเครือข่ายนักประชาสัมพันธ์รุ่นใหม่ การนำคู่มือไปประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ในส่วนงานต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน โรงเรียนและชุมชนต่าง ๆ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการประมวลผลข้อมูลทั่วไปพบว่า กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นกลุ่มผู้ที่มีอาชีพและประกอบอาชีพอยู่ในอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 375 คน เป็นเพศหญิง 205 คน เพศชาย 170 คน มีอายุระหว่าง 36 - 45 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพเกษตรกรและรับราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท และมีประสบการณ์ทำงานระยะเวลา 10 ปี และการวิจัยปรากฏผลตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ผลการศึกษาขององค์ความรู้ของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกใน 4 ด้าน คือ ด้านวัฒนธรรมและประเพณี, ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ด้านการมีส่วนร่วมการพัฒนาวัฒนธรรมและประเพณี และด้านวิถีชุมชนกับประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก พบว่า โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะทัศนคติของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญด้านการทำมาลัยข้าวตอกที่มีมุมมองร่วมกันว่า “ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเป็นมรดกเชิงวัฒนธรรมและเป็นประเพณีอันล้ำค่าของชุมชน เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชาวอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร อย่างแท้จริง เพราะว่ามีแห่งเดียวในประเทศไทยที่ได้ปรากฏหลักฐานให้เห็นอย่างประจักษ์ วัฒนธรรมและประเพณีทำให้ชุมชนมีวิถีการดำรงชีพอยู่ดี มีสุข มีความสามัคคีกันและสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับชุมชน การส่งเสริมและการสร้างวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสร้างความสุขและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้น ชุมชนต้องร่วมกันอนุรักษ์สืบสานและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้ยั่งยืน และช่างทำมาลัยข้าวตอกกับสมาชิกในชุมชนต้องร่วมมือกันในการพัฒนาฝีมือและผลิตลวดลายใหม่ ๆ ของมาลัยข้าวตอกเพิ่มมากขึ้น” ทั้งนี้ ได้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่พระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2485 (บ้านจอมยุทธ์, 2543) อธิบายว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนเชิงวิทยาการ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่ของตน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมคือ

สิ่งที่กลั่นกรองออกมาจากการกระทำ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เพื่อให้เกิดเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานและสิ่งที่จำเป็นของมนุษย์ได้ เช่น วิถีชีวิต ภาษา ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมายและประเพณี เป็นต้น แล้วจึงกลายมาเป็นมรดกตกทอดต่อรุ่นลูกรุ่นหลานในสังคมต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) หรือ “Tourism Authority of Thailand” อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมสิ่งที่แสดงถึงความเป็นวัฒนธรรมของมวลมนุษย เช่น ปราสาท พระราชวัง ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนงและสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง” ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นจากอดีตจนถึงปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก (สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา, 2558) ดังนั้น ชุมชนจึงควรอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ เพราะว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมไว้จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งการส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย ทั้งนี้เพราะว่ากิจกรรมประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน และผลการวิจัยยังพบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยังมีอยู่ในระดับน้อย และหน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น จากผลการศึกษาสามารถสรุปแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางได้ดังนี้ คือ

1. การกำหนดนโยบายการศึกษาของภาครัฐเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเป็นเครื่องมือในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์
2. การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐ จำเป็นต้องส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น
3. เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการประเมินและที่สำคัญคือมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มากยิ่งขึ้น
4. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนไม่ควรมุ่งเน้นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นสำคัญ แต่ควรมุ่งเน้น

วัตถุประสงค์และความต้องการของเจ้าของชุมชนและประโยชน์ที่ชุมชนพึงจะได้รับอย่างยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน คือ ด้านคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางสังคม ความงามทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันการฝกร่อนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นได้

ประการที่สอง การศึกษารูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถี (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลัก นวัตกรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณี, ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอก, และด้านการส่งเสริมนวัตกรรมวิถีชุมชนกับประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอก และรูปแบบการส่งเสริมคุณค่าประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถีโดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นและชุมชน โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะทัศนคติของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญด้านการทำมาลัยข้าวตอกที่มีมุมมองในทิศทางเดียวกันว่า “กิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนต้องมีรูปแบบที่หลากหลายและมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เช่น พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาต้องมีวิถีถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา หลักการปฏิบัติที่ดีต่อกันของชุมชนและการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนต้องเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ต้องร่วมใจกันอนุรักษ์ หวงแหนและส่งเสริมประเพณีของตน และผู้คนในชุมชนต้องร่วมมือกันสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม มีความรู้และความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอกของตนเองอย่างชัดเจน สถานศึกษาทุกระดับในชุมชนควรมีความพร้อมทางด้านความรู้ และบุคลากรในการสนับสนุน ส่งเสริมและการอนุรักษ์ สืบสานกิจกรรมและประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกอย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนและรูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งด้านรายได้เสริมของชุมชน เช่น ลีนค่าชุมชน ร้านค้าสหกรณ์ เป็นต้น คือวิธีการอย่างหนึ่งที่น่าความสำเร็จด้านการพัฒนาชุมชนให้มั่นคง ยั่งยืน และระดับการถ่ายทอดความรู้และศิลปะการร้อยพวงมาลัยข้าวตอกของผู้เชี่ยวชาญ คือตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้อยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน” ได้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการกระทำที่คณะบุคคลหรือบุคคลเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ อันมีประโยชน์ ซึ่งอาจจะมีส่วนร่วมในระดับกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหารและประสิทธิผลขององค์กร ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับความร่วมมือพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิด สติปัญญา

ก็คือการมีส่วนร่วมการให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรมและองค์กรได้ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2557) และสอดคล้องกับหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายว่า ทฤษฎีธรรมมีกัตถสังวัตตนิกรรม 4 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน, หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2561) คือ

1. อุฏฐานสัมปทา หมายถึง การถึงพร้อมด้วยความหมั่นคือความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน การประกอบอาชีพที่สุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตราหาอุบายวิธีและสามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี (To be endowed with energy and industry; achievement of diligence)

2. อารักขสัมปทา หมายถึง การถึงพร้อมด้วยการรักษาคือการรู้จักคุ้มครองการเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย (To be endowed with watchfulness; achievement of protection)

3. กัลยาณมิตตตา หมายถึง การคบคนดีเป็นมิตรคือการรู้จักกำหนดรู้บุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกลงนาม สำนึกศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา (Good company; association with good people)

4. สมชีวิตา หมายถึง การมีความเป็นอยู่เหมาะสมคือการรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายในการเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้อยู่ได้มีเนื้อหารายจ่ายมีประหยัดเก็บไว้ (Balanced livelihood; living economically) สอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา สุคันธสิริกุล ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 ด้าน (กาญจนา สุคันธสิริกุล, 2556) ได้แก่ 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจในด้านการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ในงานประเพณีส่วนใหญ่เป็นทางพุทธศาสนา การประกอบพิธีกรรมสืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน และมีกิจกรรมเสริมเพื่อให้เกิดความสนุกสนานและน่าสนใจ และความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม เช่น การแต่งกาย ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น การแสดงและการละเล่น 2) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นลักษณะภูมิประเทศ การวางผังเมืองและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่ไม่สามารถขยายได้ เป็นต้น โดยหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณและบุคลากร เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และ 3) การบริหารจัดการ มีการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว การรักษาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี และมีหน่วยงานในการประเมินผลการ

ดำเนินงาน แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่งผลให้การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวอาจเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังนั้นจึงมีการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับกิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ในรูปของการให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและชุมชน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20 - 35 ปีเป็นนักเรียน/นักศึกษา มีระดับการศึกษาปริญญาตรี รายได้น้อยกว่า 10,000 บาท ใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทางและมากับกลุ่มเพื่อนโดยมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า 3,000 บาท นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พักค้างคืนโดยพักบ้านของตนเองหรือคนรู้จักและโรงแรมหรือรีสอร์ท ได้รับรู้ข้อมูลจากเพื่อนหรือญาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับความต้องการต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการในด้านบุคลากรเป็นลำดับแรก รองลงมาคือด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านการให้บริการ ด้านค่าใช้จ่าย ด้านสถานที่ในการจัดงาน ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการให้บริการตามลำดับ นักท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความต้องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแตกต่างกัน โดยนักท่องเที่ยวที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการด้านการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านค่าใช้จ่าย ด้านสถานที่ในการจัดงานและด้านกระบวนการให้บริการแตกต่างกัน นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการให้บริการแตกต่างกัน นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพต่างกัน มีความต้องการด้านการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกัน และนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่างกัน มีความต้องการด้านการให้บริการ ด้านสถานที่ในการจัดงาน ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการให้บริการแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และพยอม ธรรมบุตร ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4.0 ในชุมชนบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบางกอกใหญ่ และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4.0 ของชุมชนบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 32 จากภาครัฐ เอกชน ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเขตบางกอกใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครมีศักยภาพความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4.0 ของจุดหมายปลายทางเขตบางกอกใหญ่ 2) แนวทางการสร้างแบรนด์จุดหมายปลายทาง 4.0 ได้แก่ การสร้างส่วนประสมของจุดหมายปลายทาง การสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของแบรนด์จุดหมายปลายทางเพื่อสร้างแบรนด์จุดหมายปลายทางบางกอกใหญ่ 4.0 ซึ่งมีเนื้อหาของแบรนด์ 4 ประเภท ได้แก่ 1) แบรนด์ด้านธรมณีสันฐานและธรรมชาติ 2) แบรนด์ด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3) แปรนตรีวิถีชีวิตพุทธวัฒนธรรมและวิถีริมน้ำ และ 4) แปรนตรีท่องเที่ยวมิติจิตพุทธศาสนา (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และพยอม ธรรมบุตร, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความนิยมนิยมจากชาวไทยและชาวต่างชาติ รูปแบบที่เป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นการเที่ยวชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน การเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและการเที่ยวชมความงดงามของศิลปหัตถกรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ผลการวิจัยสะท้อนมุมมองเชิงลบให้เห็นว่าปัญหาการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของจังหวัดยโสธร เช่น ปัญหาทางด้านกายภาพ ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ปัญหาด้านการบริหารจัดการในชุมชน ปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และการลดคุณค่าดั้งเดิมของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น เป็นสิ่งที่ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมียุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและได้รับการแก้ไขเชิงปฏิบัติอย่างจริงจังและมีความต่อเนื่อง ส่วนผลการวิจัยที่สะท้อนมุมมองเชิงบวกให้เห็นว่าแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นแกนหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว การกระจายอำนาจการบริหารจัดการแก่ชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม ตลอดจนการทบทวนศักยภาพ ชีตความสามารถและข้อจำกัดของสถานที่ท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และการพัฒนาชุมชนโดยการประยุกต์หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรมีส่วนร่วมในภาคปฏิบัติอย่างแท้จริงและมีความต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการทำวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2562 ผู้วิจัยและคณะขอขอบพระคุณสถาบันดังกล่าวมา ณ โอกาสนี้ พร้อมทั้งขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย พระคุณเจ้า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำมาลัยข้าวตอก และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยกองบริหารงานวิจัย.
- กาญจนา สุทัศน์ศิริกุล. (2556). การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน รายงานการวิจัย. สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม.
- เทพศักดิ์ บุญพันธ์. (2550). เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง. นนทบุรี: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- บ้านจอมยุทธ์. (2543). กฎหมายไทย - พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2562 จาก <https://www.baanjomjut.com/library/law/159.html>
- ประพนธ์ เจียรกุล. (2550). เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง. นนทบุรี: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง. พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยสำนักนายกรัฐมนตรี.
- แผนยุทธศาสตร์. (2561). ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาจังหวัดยโสธร 4 ปี. (พ.ศ. 2561-2564). เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2562 จาก <http://www.muangmaha.org/index.php.com/ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาจังหวัดยโสธร>
- พระบรมราชาบาท. (2503). พระบรมราชาบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2562 จาก www.thaihealth.or.th.com/พระบรมราชาบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2561). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิกการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และพยอม ธรรมบุตร. (2562). แนวทางพัฒนาแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4.0 ในชุมชนบางกอกใหญ่. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 13(2) 83-101.
- สุดชีวัน นันทวัน ณ อรุณยา. (2558). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุทัศน์ รุ่งศิริศิลป์. (2562). ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกพลังศรัทธาอันงดงามแห่งลุ่มแม่น้ำชี. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2562 จาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2557). ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา. ใน ประมวลชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการศึกษา หน่วยที่ 7 นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.